

Տէլլա Սուտա (Յարմասի Սանթրալ) Միրէ-
Իօթրօ Տէրլիշ սօղադընտա Ն. 2 վէ Ա. է-
իշ վէ Դ ռւմբանտա էնգախանէլէրիւ

ԱԶԳԱՅԻՆ

... խմբագիր : Մասիս լրագրոյն 1397-98 թիւ թերթերուն մէջ առ Գեր. խորէն եպիսկոպոս Նար-Պէյ ուղղեալ յօդուած մը ընթերցաք :

Սակայն դարձեալ դոյն տալ յօդուածին մէջ «կենդանի» բառին վերայ ընդդէմ Գեր. խորէնի՝ եղած դիտողութեանց շարքը չօգտին սխալ մի՛ կը գտնուի, որ՝ ինչպէս կը կարծեմք՝ Արագոյ հեղինակը մէկ կողմէն Սրբազանին կոնսական և տրամաբանական թերութիւնքը՝ նշանակելոյ զբաղած ատեն, միւս կողմէն մուտ գտած է այն սխալը որ եթէ բազմաստուածութեան սկզբունքն եղած չէ լինել, և զայս եթէ հերքելն ճշմարիտ աստուածապաշտից պարտաւորութիւն չը լինել ամեն ուրեք, միոյթ չ'էինք ընել ամենևին, և զի արդէն Գեր. խորէն սրբազանի կը պատկանէր այն ատեն աւելի՝ քան թէ ալոյց : ինչպէս որ մեք զայս գիտնալով՝ յիշեալ յօդուածին մէջ տեղ տեղ հակասարմաբանական զրույսուածոց ի հերքումն չ'իշխեցաք խօսիլ, թողով զայն որում անկ է :

Եւ ահա այն աստուածընդդէմ քաղաքութիւնը, զոր Պ. Մ. Հ. Գեր. խորէնի սոյն աստուածոց թէ՛ «այս հոմանիշ բառերը (կենդանի կամ կեանք) կը գործածուին ընդարձակաբար այն ամեն էակաց որ կեանք ունին՝ կ'ապրին, սկսեալ անկից՝ որ աղբիւրն է և պատճառ կենդանութեան ... այս բառը անսահմանէն մինչև սահմանաւորին կենաց վերջին եզրը կը տարածուի» և ասոնց իբր պատասխան անարժանաբար կը տողէ այսպէս :

«Անսահմանին հոլթիւնը նշանակող, կենդանի կամ կեանք բառը՝ անբնական է բայթ թէ սահմանաւորին կենաց մինչև վերջին եզրը կը տարածուի» :

Դարձեալ, «թէ որ մինչև ց'յետին հիւսիս Աստուծմէ ծնած կամ գոյացած կամ կեանք առած ըլլալ, բայց է թէ ծնեալը ծնողին կամ գոյացեալը գոյացնողին կամ կեանքը կենսատուին նոյն իսկ հոլթիւնն է » :

Այս տողերուն իբր քաջագոյն պատասխան կը խօսեցնեմք աստանօր եղանկը, զոր ընթերցելոյ հրաւեր կը կարողայ խորէն սրբազանի, առաջ ինքն ինչպէս կերևի՝ ուշադրութեամբ ընթերցած լինելոյ :

Եղծ աղանդոց Հեթանոսայն, Ա. «ալ ինքն է պատճառ ամենայնի, որ ի լինելն և ի գոյանալ եկին ի չգոյէ և ի գոյէ. որպէս երկինք վերինք և որ ինչ յերկինս, և երկինք երևելիք որ ի ջրոյ, և երկիր, և ամենայն ի նմանէ և ի նմա, յորմէ ամենայն և ինքն ոչ յումեքէ » :

Որոյ ըստ իւրաքանչիւր կարգացաւ ի սկիզբն լինելոյ անբերութիւնքն անմարմնոց, և երևելեացն մարմնաւորաց, որ բաւական է որպէս ի տալն զկենդանութիւնն, նոյնպէս և ի գիտութիւն իւրոյ անարատ հոլթեանն ժամանեցուցանել, և յիւրոց արարածոցն ի հաստուումն ըստ իւրաքանչիւր բնութեանց անկէ : Որ ոչ այնու միայն զարմանալի է, որ ան ի չգոյէ ի գոյ չգոյցայն, և եւոյց յոյնէ լինչ զչնն, ալ զի անարատ և անխախտ պահէ ըզլեւան, որոյ յառաջնումն իսկ աննախանձ եւ զկենդանութիւնն, առ ի

յայտնելոյ զիւրոյ զբարերարութեանն հանդէս :

Դարձեալ. Բ. «Այլ կենդանի է և աղբիւր կենդանութեան, տայ ամենայնի կենդանութիւն, և ինքն կայ ի և անսպառ կենդանութեան » :

Դարձեալ. Գ. «Եւ զի մի հոլթիւն մշտնջենաւորական է և պատճառ ամենայնի լինելոյ » :

Արդ, ինչպէս կը տեսնեմք, ըստ եղբերկայ աստուածաբանի, որպէս և ըստ ամենայն սկզբնական վարդապետութեանց՝ մի է արարիչ և կենսատու ամենայն արարածոց, շնչաւորաց և անշնչից, ուրեմն աստուածընդդէմ է քարոզելն թէ՛ անսահմանէն (յԱստուծոյ) բղիճալ կենդանութիւնն սահմանաւորին (արարածոց) կենաց վերջին եզրը չը տարածուի :

Եւ քանի որ Պ. Մ. Հ. ի յօդուածը (չ'ըսեմք ինքը) չը հաւատարմար ասոր, գիտէ ուրեմն և ալ արարիչ մի, յորմէ առած լինին կենդանութիւն մարդը, թռչունը, ձուկը, մուկը, շունը, կատուն, միջատները ևն :

Եթէ զայս այսպէս կը հաւատայ և կը քարոզէ, իւր քարոզած վարդապետութիւնը բազմաստուածութիւն կը լինի և ոչ ալ ինչ :

Յուսամք որ Պ. Մ. Հ. իւր այս ակամայ (ինչպէս կը հաւատամք) սխալը կը խոստովանի հրապարակաւ կամ լռութեամբ, և մեզ ալ ներողամիտ կը լինի մեր այս կարեւոր դիտողութեան համար, զի մեք ևս կը սիրեմք բոլորով սրտիւ ճշմարտութիւնը, զԱստուած :

ԳՈՒՐԳԷՆ

... Միւսելիք :

Ղազէթայի միւթեպէրինդին 222 հինգի նիւթսիսի իւր, պիւր Հայքն եմիւնէ տայի ճէվապ թէզքէրէսինի վիրիւմէմիշ օլտուղունու թէսսիւֆէ պէտան, վէ պուսուս խիւֆ օլտուղուն թագաւորտէ ճէրհ ու թասհիհի իճապ իտէճէկինի իթեան պուլուրմուշընըդ կէչէն շարքէսիհի կիւնիւ, եւսին իտէն զաթ, ասաթ տօգուղ ըստտէլէրինտէ Բաթրիգիւսնէնէ կէլէրէք եւսմին իտէր, վէ սաաթ օնա չէյրէք դաւարագ գալէմ օտաւընա կէլիպ, եւսմին իճրա իթմիշ օլտուղունա տայի եւսզըլմասը իճապ իտէն թէզքէրէսին սէրիէն վէ աճէլէթէն թասրիւր վէ թէմհիւր իւր քէնտուսինէ իթասընը թալէպ իյլէր : Պու էսնատէ, գալէմ օտաւընա մէվճուտ պուլունան քէթէպէնին ճիւմէսի եւտինտէ սաաթ օն պուլունա գաւտար բօսթեա եւթիշտիւրիէճէք իթի երիզտէն միւթէճալուղ մուգթաղի վէ միւսթաճէլ մէքթուպար պուլունապ պուլունըն թէթիւրի զայրը միւսթին պուլունտուղուն վէ մուսմէլէրի իթթամ պուլուպ բօսթաեա եւթիշտիւրիմէք իւղրէ, մէճուրընա թէսլիմ օլունմաաղըճա սայիւր իշլէ մէշղուլ օլունմաաղըճա վէ թէզքէրէսի մէշքիւրէնին եարընտան էօթէյէ քէնտուսինէ իթթիւղա իտէճէկի ճէվապը վիրիւմիշ իթէն, մէրգում, մէշքիւր թէզքէրէսի միւսթիւրէտ ագչամտան ալանաղընը, վէ ալանաղըճա փաթրիգ լանէտէն չըք մաեաճաղընը գաթիէն վէ մուսթիւրէն պէտան իթմիշ, վէ հաթթա պիւր թագալէմ արպէտա վէ շամաթ թա չըքարմաղա միւրաա իյլէմիշ իտէտէ, էհէմիլիթ վիրիւմէտիկինի վէ թէզքէրէսի ֆէրտաաը կիւնիւ կէլիպ ալմալարը միւսպաղընա պէտան օլունտուղունու կէօրէրէք, միւսպաղըն իւր պէրապէր փաթրիգ լանէտէն չըք մէշ

վէ պէտան օլունտուղուն վէճէ իւղրէ ֆէրտաաը սապաճըսը միւսպաղըն կէլիպ թէզքէրէսի արմը տըր :

Թագալիւթը մէշրուհէտէն քէյֆիւ եւթ մալիւմի վալէպէրի պուլուրաւագ հագըգաթը հալին իւանը իւր պէրապէր, թէզքէրէսի մէշքիւրէնին օազչամըսը եաղըլմամըշ օլտուղունա փաթրիգ լանէ գալէմ օտաւընա մաշղուր պուլունտուղունու պէտանէ հիւմէթ պուլուրաճաղընը իթիգաաը գալիսի իւր պէտանը հալէ իպթիտար գըլընտը էֆէնտիմ :

1/4 Յունիս 1873 փաթրիգ լանէ փաթրիգ լանէի միլլէթի թիւրքճէ լըմէնեան Ասթիւնէ քեաթիպի կարապետ խաչատուրեան

ՏԱԽԻԼԻՑԷ

ԹէվճիՀԱԹ

Մալիկէն նէգարէթի միւսթէշարըլը, տիւլանը մուհապէպաթը մալիկէն ըշիւսի սապըգ սաաթէթու Զիւհաթի էֆէնտի հագըթլէրինէ :

Տիւլանը մուհապէպաթը մալիկէն ըիւսթի, մալիկէն նէգարէթի ճէլիւսի միւսթէշարը սապըգ սաաթէթու էտիպ էֆէնտի հագըթլէրինէ :

Ամէտի օտաաը խիւսթաղըլը Պըրուսա վիլայէթի մէքթուպճուսու իղղէթլու Աճմէտ պէշ էֆէնտիէն :

Ամէտի օտաաը խիւսթաղըլը, ըիւթպէյի սանիլէ սընթը միւթէմայիզի իւր մէքթուպիի սաաթէթ օտաաը խիւսթաաընտան իղղէթլու Ալի ըիւղա պէշ էֆէնտիէն թէվճիս պուլուրմուշ տուր :

Վալիտէ օուլթան հագըթլէրինին սաաթը Մըսըլը զատէ Ոննիկ պէյ, կէչէն սալէլիւնիւ, լմիրիէնտէ քեալին խըտիլի Մըսըլը հագըթլէրինին սահիլաւանէսինէ կիտէրէք, վիզիթա իյլէմիշ տըր :

Ճիւմա իրթէսի կիւնիւ, Սիւքէճի իսքէլէսինտէն սաաթ 10 տա հարէքթ իտէն չըմէնտըֆէր գաթարը, պէքէրինին իսթաընա ըաղմէն խաթթըն իւղղէրինտէն կէչէն պիւր սաքէր նէֆէրինին չըլանեալ բարէ բարա իթմիշ տըր :

Ռօսթա վէ թէլէկրաֆ նէգարէթի ճանիպինտէն կէլէն իւան տըր :

Պու կիւնտէն պաշլաեաղագ, եւսնի պիւր իւան օլունճաեաղագ, Տէրիւսաաթէթ վէ էեալաթ թէլէկրաֆ լանէլէրինին, չիֆրէ վէ կիլի լիսանա եաղըլմըշ թէլէկրաֆ գապուլ իթմէնէճէյի, բօսթա վէ թէլէկրաֆ նէգարէթի ճանիպինտէն էհալիէն իւան օլունտուր :

Իսթանպուլ 28 յունիս 73

Չարէնպիհի կիւնիւ, զայլէթլէ թէթսիւֆէ շաեան պիւր գալագ զուհուր իթմիշ տըր, չէյլէ քի, Հալէպ վիլայէթի միւսթէշարի Յ. Հաաաան, խարիճիէն նաղըլը Բաշիա բաշա հագըթլէրինին սահիլաւ էսի էօնիւնտէ էլէքթրիք ըըլընը վէ սալիւ գանտիլլէրի եաղմաեա մէճուր թային օլունուպ, ֆէրտաաը սապաճըսը կէօղլէրի քէօր օլունը տուր : Պուսուս զալէթլէ բարաղ օլան էլէքթրիք ըըլընտան նէլէթ իթմիշ օլտուղուն չիւհէսիղ տըր :

Սըտիլի Մըսըլը հագըթլէրինին ֆըրանսաեա թէլէրի պուլուրաճաղընը իշիտիլմիշ օլմաղա, ֆըրանսա ճիւմհուրու ըշիւսի մարէշալ ՄագՄագճան, պուլուրաա պուլունան ֆրանսա սէֆիլինէ պիւր թէլէկրաֆ չէքիպ :

Խըտիլի միւսթիւրէյի հագըթլէրի, ֆրանսաեա թէլէրի պուլուրաճաղընը թագալիտէ, հագըլարընտա, Նարօլէնուն կիւնիւնտէ թէլէրի իթտիլէլէրինտէ իտիլէն իհթիւրաթըն ալիսի իյֆա գըլընաճաղընը պէտան վէ խըտիլ հագըթլէրինին պուլապաթէ իշարընը թալէպ իյլէմիշ, վէ ֆրանսա սէֆիլի, պուլ թէլէկրաֆնամէյի, խըտիլ հագըթլէրինէ կէօթիւրէք, քէյֆիէթի թի թէպիլղէ մէմուր օլտուղունու պիւտիտիքտէ, խըտիլի միւսթիւրէյի հագըթլէրի, ըշիւսի միւսթիւրէյի պուլ վէճէ իպրագ իյլէտիլի հիւանի թէվճէճիւհապէն տօլաեա թէլէքքիւրէ պէրապէր, պուլաաա պիւր աղ վաքըլտաճ իգաթլէրի իթթիւղա իթթիլիւնէ մէպին, պու սէնէ, մէմալիքի էճէնէպիէնէ սէյեաճաթտան սարֆը նաղար պուլուրաճաղընու պէտան իյլէմիշ տըր :

Ճիւմա իրթէսի կիւնիւ պիւր թագալէ էսաաըլ հալաթիլէր չըքարաւագ Խաճաթ ումուսինին տիւլէսինէ սէպէպ օլան ֆօնտօճուր, հիւքիւմէթ թարաֆընտան ալիւ ու կիրիֆթ օլունմուշար տըր :

Սատրաղամ հագըթլէրի, տիւնքի կիւն մապէյնը հիւմաեաղա աղիմէթլէ, պիւր սաաթտան զիեաթէ հուղուրը հագըթլի Բատիլհաիտէ պուլուն մուշար տըր :

Սըտիլի Մըսըլը հագըթլէրի, կէչէն ճումա իրթէսի կիւնիւ Տօլմա Պաղաէ սարաեա հիւմաեաղա աղիմէթլէ, Զաթը հագըթլի Շահանէ հուղուրունա չըքմըշար տըր :

Տիւնքի բաղար կիւնիւ, մաթպուսաթ նիլաւմաթսինին թանգիլինէ մէմուր օլան գօմիսիւն, իքինի տէֆա օլարագ, թէրէմանը տիւլանը հիւմաեաղա Արիֆի պէյ էֆէնտի հագըթլէրինին թահթը ըիեաթէթլէրինտէ օլարագ թէճէմիւ իյլէմիշ տըր :

Տիւնքի մուաղաթա էլիլիլէրինին, չըմէնտըֆէրլէ լտիլինէ վէ Նիլիպէնէ սէյեաթլարը լիլիլիլէքտէ իտիպու քէրէ ալընան մալիւթա նէգալէն, պու արաղը օրալարաա սըթմա խաթաղըլընը զուհուրի մէմուլ օլտուղունտան, սէյեաթաթ, օգոստոսուն օն պէլինի կիւնիւնէ թէթիւր օլունմուշ տուր :

Ճիւմա կիւնիւ Պէյիլը տէրէտէ գաեթը եարըլը իճրա իտիլիլիպաթ, հալա եաղմուրու օլտուղունտան, էվվէլի սէնէլէր գաաթար սէյիլի հագըլ պուլունմամըշ տըր : Խըտիլի Մըսըլը հագըթլէրինին մախտուլէրի Հասան բաշա վէ իպրահիմ բաշա հագըլաթ ֆիւմա նաթ վաթորա ըաթիպ օլտուրաըլը հալտէ, մէշքիւր եաթըլը Պէյիլը տէրէ ըիլիկաճընտան թէմաշա վէ ագչամը տալի վաթորը մէշքիւր օրաաա գալարագ, տէրունիտէ մուղիգա չալընտըլը հալտէ տաթլէթլէրի միւսթէմէլ պիւր զիեաթէթլէ քէլիտէ օլունմուշ տուր :

Ճիւմա իրթէսի կիւնիւ, իւան սէֆիլի հագըթլէրի, սատրաղամ հագըթլէրինին եալընտ կիտէրէք, իթի սաաթ գաաթար միւսպաթ իթմիլէր տըր :

Շէհրի տիլն կիւնիւ զալապալըք վէ իղտիսիւմ տէրէճէյի նիհաեաթէ իքէն, նէ տէնիդտէ վէ նէ տէ գաաթաա սաթաթըլը օլմաեալ, անճաթ Արնալուտ քէյիլ ըիլիկաճընտա սէլիսը հալտէ պիւր սանտաղա ըաթիպ օլան իթի սաաթ նաաթաա տէնիլի տիւլէրէք թէլէթ օլունմուշ տըր :

